

Mācību modulis:

Meža sertifikācija

Neformālās izglītības programma meža
atjaunošanā un kopšanā

Versija: 01

Mācību moduļa izklāsts

Moduļa mērķis: veidot izpratni par meža sertifikācijas veidiem, mērķiem, principiem un nepieciešamību.

Moduļa uzdevumi:

1. Izprast dažādas meža sertifikācijas sistēmas.
2. Izprast meža sertifikācijas mērķus.
3. Apgūt zināšanas par meža sertifikācijas sistēmās ietvertajiem principiem un kritērijiem.

Moduļa īstenošanas ilgums: 20 akadēmiskās stundas

Mācību tēmas nosaukums	Pārbaudījuma veids	Mācību stundas
1. Meža sertifikācijas sistēmu darbība	Ieskaite	5
2. FSC meža sertifikācijas sistēma	Ieskaite	5
3. PEFC meža sertifikācijas sistēma	Ieskaite	5
4. FSC un PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikācija	Ieskaite	5

Saturs

1. Meža sertifikācijas sistēmu darbība.....	4
1.1. Meža sertifikācijas sistēmu raksturojums	5
1.2. Meža sertifikācijas sistēmas Latvijā	6
2. FSC meža sertifikācijas sistēma	14
2.1. FSC meža sertifikācijas sistēmas raksturojums	15
2.2. FSC meža apsaimniekošanas sertifikācija.....	16
3. PEFC meža sertifikācijas sistēma	24
3.1. PEFC meža sertifikācijas sistēmas raksturojums	25
3.2. PEFC meža apsaimniekošanas sertifikācija.....	26
4. FSC un PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikācija	33
4.1. Koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas galvenās prasības	34
4.2. Ieguvumi no piegādes ķēdes sertifikācijas	43

1. Meža sertifikācijas sistēmu darbība

Tēmas mērķis: veidot izpratni par meža sertifikācijas sistēmu darbību Latvijā.

Metodes: pašmācība, izmantojot doto uzskates materiālu.

Zināšanas: par meža sertifikācijas sistēmām.

Prasmis: atšķirt dažādas meža sertifikācijas sistēmas.

Attieksmes: izpildot darbus, spēt atšķirt dažādas meža sertifikācijas sistēmas.

Apakštēmas nosaukums	Taksonomijas līmenis	Mācību stundas
1.1. Meža sertifikācijas sistēmu raksturojums	Izpratne	1
1.2. Meža sertifikācijas sistēmas Latvijā	Izpratne	4

1.1. Meža sertifikācijas sistēmu raksturojums

Kas ir meža sertifikācija?

Aizvien biežāk praksē mēs dzirdam vārdu salikumu *meža sertifikācija*, bet ko tas īsti nozīmē? Kas tiek sertificēts – mežs, meža produkti vai meža apsaimniekošanas uzņēmumi – un ko nozīmē vārds sertifikācija? Mēģināsim rast atbildes.

Vārds *sertifikācija* apzīmē mērķtiecīgu darbību, kuras rezultātā iegūst rakstisku apliecinājumu par iegūto kvalifikāciju – sertifikātu. Tātad sertifikāts apliecina kvalifikāciju un atbilstību noteiktiem kritērijiem vai standartiem.

Bet kā ir ar meža sertifikāciju? Uzreiz jāsaprot, ka mežam kā ekosistēmai nav nepieciešama ne sertifikācija, ne kvalifikāciju apliecinošs sertifikāts - tas var pašregulēties un pastāvēt pats par sevi. Sertifikācija ir nepieciešama cilvēka veiktajām darbībām mežā. Tātad, runājot par meža sertifikāciju, mums ar to jāsaprot cilvēka darbības mežā jeb meža apsaimniekošanas prakses novērtējums.

Kā notiek meža apsaimniekošanas novērtējums? Pirms mēs varam izdarīt secinājumus par meža apsaimniekošanas kvalitāti, ir nepieciešams zināt principus un kritērijus, pēc kuriem vadīties. Tātad ir nepieciešams standarts, kas nosaka prasības, kas jāievēro meža apsaimniekošanā, lai tā būtu atzīstama par mūsdienām atbilstošu – atbildīgu un ilgtspējīgu.

Šādus standartus izstrādā organizācijas, kurās apvienojušies meža nozares uzņēmumi, kopā ar vides un sabiedriskām organizācijām. Standartu izstrādē un uzlabošanā priekšlikumus var iesniegt jebkurš sabiedrības loceklis. Izstrādājot meža sertifikācijas standartus, tiek panākts kompromiss starp ekonomiski izdevīgu, vidi saudzējošu, sabiedrības un strādnieku intereses ievērojošu meža apsaimniekošanu.

Kad ir izstrādāti un valstī apstiprināti meža sertifikācijas standarti, var veikt meža īpašnieka vai apsaimniekotāja sertifikāciju un attiecīga sertifikāta izsniegšanu.

1.2. Meža sertifikācijas sistēmas Latvijā

Latvijā darbojas divas pasaulē lielākās un atzītākās meža sertifikācijas sistēmas – **PEFC** un **FSC**:

- **PEFC** (*Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes*) jeb **Meža sertifikācijas shēmu novērtēšanas programma**,
- **FSC** (*Forest Stewardship Council*) jeb **Mežu uzraudzības padome**.

Katrai no minētajām organizācijām ir sekojoši sertifikācijas programmu veidi:

- Mežu apsaimniekošanas sertifikācija,
- Koksnes piegādes ķēdes sertifikācija.

Papildus minētajām, FSC sertifikācijas sistēmā ir arī *Koksnes piegādes ķēdes un kontrolētās koksnes sertifikācija*, *Meža apsaimniekošanas un kontrolētās koksnes sertifikācija* un *SmartLogging sertifikācija (Mežizstrādes uzņēmumu sertifikācija)*. Šīs sertifikācijas programmas sīkāk neapskatīsim.

Kādi ir sertifikācijas standarti?

Lai varētu veikt meža apsaimniekošanas vai piegādes ķēdes sertifikāciju, ir nepieciešami standarti. FSC un PEFC prasības attiecībā uz standartu izstrādi ir nedaudz atšķirīgas. PEFC nosaka, ka standarti jāizstrādā nacionālajai iniciatīvai un tie jāapstiprina PEFC jumta organizācijai. Latvijā PEFC nacionālā iniciatīva ir biedrība „PEFC Latvijas Padome”.

Savukārt FSC nosaka, ja valstī nav izstrādāts nacionālais standarts, tad akreditētas sertifikācijas organizācijas var izstrādāt un apstiprināt savus pagaidu standartus. Bet, tiklīdz valstī ir izstrādāti un akreditēti nacionālie standarti, visi neatkarīgo meža sertifikācijas uzņēmumu standarti zaudē spēku, un meža sertifikācija notiek tikai pēc nacionālā FSC standarta.

Ko apliecina sertifikāti?

Meža apsaimniekošanas sertifikāts apliecina, ka meža īpašnieks vai apsaimniekošanas uzņēmums mežus apsaimnieko atbilstoši standartā noteiktajiem kritērijiem – atbildīgi un ilgtspējīgi. To izsniedz meža īpašumam vai nodalāmām meža teritorijām.

Koksnes piegādes ķēdes sertifikāts apliecina, ka, piegādājot koksni no mežiem ar apsaimniekošanas sertifikātu, tā netiek sajaukta ar koksni no nesertificētiem mežiem vai nelegāli cirstu koksni. Šis sertifikāts apliecina, ka uzņēmumā ir precīza koksnes plūsmas uzskaitē no cirsmas līdz pircējam.

Mežu apsaimniekošanas vai piegādes ķēdes sertifikātu iegūšana ir brīvprātīga. Ja meža īpašnieks vai apsaimniekotājs izlemj iegūt sertifikātu, vispirms tiek veikts meža apsaimniekošanas vai piegādes ķēdes audits, kurā novērtē uzņēmuma atbilstību standartam. Ja uzņēmuma darbība atbilst standartam, tad tas iegūst attiecīgo

sertifikātu. Pēc sertifikāta iegūšanas, katru gadu uzņēmumā tiek veikts uzraudzības audits, lai pārlicinātos vai tā darbības joprojām atbilst standarta prasībām. Ja auditā konstatē trūkumus, tie uzņēmumam noteiktā laikā jānovērš. Ja trūkumi laikā netiek novērsti vai tie regulāri atkārtojas, uzņēmumam var apturēt meža apsaimniekošanas vai piegādes ķēdes sertifikātu, līdz laikam, kad neatbilstības tiek novērstas.

Meža īpašnieka vai apsaimniekošanas uzņēmuma **auditu veic akreditēta neatkarīga sertifikācija organizācija**. Veiksmīga audita rezultātā sertifikācijas organizācija ir tiesīga izsniegt sertifikātu. Tātad ne FSC, ne PEFC starptautiskās organizācijas vai to vietējās pārstāvniecības pašas uzņēmumus neauditē un sertifikātus neizsniedz - to dara akreditētas sertifikācijas organizācijas.

Kādi ir ieguvumi no meža sertifikācijas?

No meža sertifikācijas labumu gūst ne tikai meža īpašnieks vai apsaimniekotājs, bet arī mežs un sabiedrība kopumā.

Var minēt šādus galvenos ieguvumus no meža sertifikācijas:

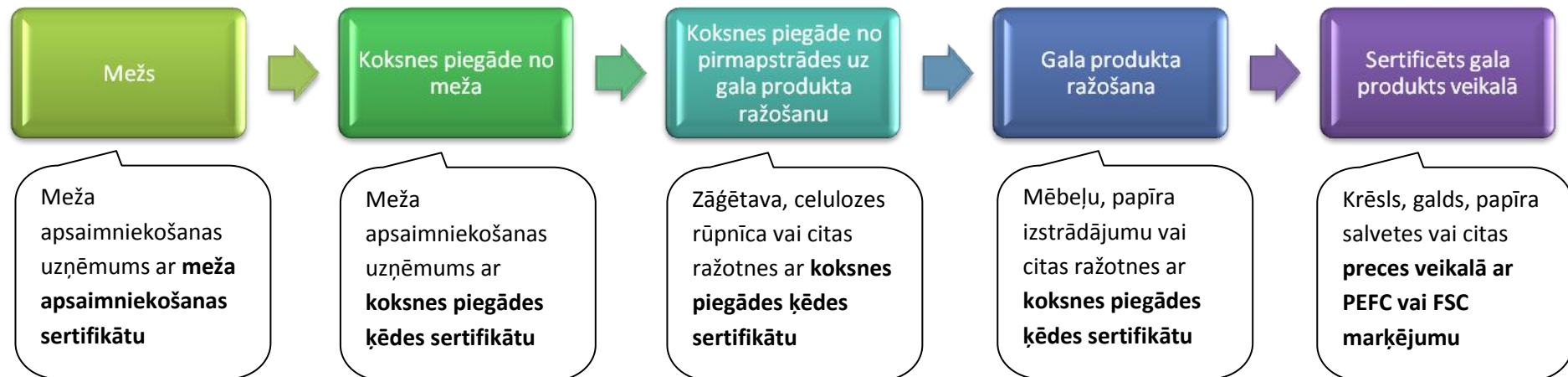
- **Meža īpašnieks vai apsaimniekošanas uzņēmums iegūst:**
  - videi draudzīga meža apsaimniekotāja tēlu;
  - priekšrocības konkurences cīņā ar nesertificētu koksni – labākas cenas un plašāks tirgus ir sertificētai koksnei;
  - plašākas iespējas piesaistīt finansējumu no kredītiestādēm vai speciāliem fondiem;
  - sakārtotas procedūras un procesus uzņēmumā, līdz ar to uzņēmums kļūst efektīvāks.
- **Mežs no sertifikācijas iegūst:**

- saglabātu un vairotu dabas daudzveidību;
  - meža platības nesamazināšanos;
  - meža nepārtrauktu atjaunošanu, jo nocirsto koku vietā iestādīs jaunus vai arī tiks veicināta dabīgā atjaunošanās;
  - aizsargātas vērtīgās meža teritorijas.
- **Sabiedrība no meža sertifikācijas iegūst:**
    - iespēju atpūsties koptā mežā;
    - iespēju vākt meža veltes – ogas, sēnes, riekstus, ārstniecības augus utt.;
    - iespēju piedalīties diskusijās un ietekmēt lēmumus par meža apsaimniekošanu;
    - tīrāku gaisu un lielāku ogļskābās gāzes piesaisti, kas mazina siltumnīcas efektu uz planētas.

Kad izstrādājumus veikalā var marķēt ar PEFC vai FSC logo?

Veikalā koksni marķēt ar PEFC vai FSC logo var tikai tad, ja koksne izstrādāta sertificētā mežā un tālāk pārstrādāta uzņēmumos ar piegādes ķēdes sertifikātu. Meža apsaimniekošanas sertifikātu iegūst meža apsaimniekotājs, bet piegādes ķēdes sertifikāti ir koksnes pārstrādes uzņēmumiem, tādējādi izveidojas vienota ķēde no meža līdz koksnes izstrādājumiem veikalos.

Attēlā ilustrēts process, kā sertificēta koksne no meža, rūpnieciski pārstrādājot nonāk veikalā kā sertificēts koksnes izstrādājums.

Ikviens no mums, pērkot koksnes izstrādājumus veikalā, var pievērst uzmanību marķējumam uz preces iepakojuma. Ja uz tā ir PEFC vai FSC marķējuma simbols, tad ziniet, ka šī prece ir ražota no koksnes, kas nākusi no atbildīgi apsaimniekotiemi mežiem. Pērkot šādas preces, mēs atbalstām ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, un varam būt droši, ka arī nākotnē mežs pastāvēs un vairošies.

Kāpēc ir vairākas meža sertifikācijas sistēmas?

FSC izveidošanās

Kā jau minēts, meža sertifikācija ir brīvprātīga, bet standartus izstrādā nevalstiskās organizācijas, kurās apvienojušās vides aizstāvju, kā arī sociālo un ekonomisko interešu grupas. Tādējādi pagājušā gadsimta 90. gadu sākumā Ziemeļamerikā izveidojās FSC organizācija, kas izstrādāja meža apsaimniekošanas standartu. Pirmsākumos pēc FSC

standarta sertificēja tropiskos mežus Meksikā. Turpmākajos gados, popularizējot FSC meža apsaimniekošanas principus, sertifikācija pēc FSC standarta ieguva arvien lielāku popularitāti visā pasaulē.

PEFC izveidošanās

Attīstoties meža sertifikācijai, 90. gadu beigās Eiropā tika izveidota PEFC sertifikācijas organizācija un standarts. PEFC meža apsaimniekošanas standarts ir pielāgojams katras valsts normatīvajiem aktiem, meža apsaimniekošanas praksei, kultūras tradīcijām un atbilstošs nelieliem (ģimenes) meža īpašumiem. Pateicoties tam, daudzas valstis PEFC standartu atzina par piemērotu meža sertifikācijai, un mūsdienās tā ir lielākā meža sertifikācijas organizācija.

Tādējādi ir izveidojušās divas lielas meža sertifikācijas organizācijas ar saviem standartiem. Lēmumu par to, pēc kura no standartiem sertificēt mežu un koksnes piegādes, meža apsaimniekošanas vai koksnes pārstrādes uzņēmumi pieņem paši brīvprātīgi. Lēmumi galvenokārt balstās uz standartu piemērotību vietējai meža apsaimniekošanas praksei un klientu pieprasījumu pēc sertificētas koksnes. Piemēram, ja klienti no meža apsaimniekotāja pieprasa tikai FSC sertificētu koksni, tad meža apsaimniekotājs savus mežus sertificē pēc FSC standarta, ja pieprasa tikai PEFC sertificētu koksni, tad sertificē pēc PEFC, bet ja ir klienti, kas pieprasa gan FSC, gan PEFC sertificētu koksni, tad mežus sertificē pēc abiem standartiem.

Īsumā par tēmu.

- Vārds *sertifikācija* apzīmē mērķtiecīgu darbību, kuras rezultātā iegūst rakstisku apliecinājumu par iegūto kvalifikāciju – sertifikātu. Sertifikāts apliecina kvalifikāciju un atbilstību noteiktiem kritērijiem vai standartiem.
- Mežam kā ekosistēmai nav nepieciešama ne sertifikācija, ne kvalifikāciju apliecinošs sertifikāts - tas var pašregulēties un pastāvēt pats par sevi. Sertifikācija ir nepieciešama cilvēka veiktajām darbībām mežā jeb meža apsaimniekošanai.
- Lai sertificētu meža apsaimniekošanu, ir nepieciešams standarts, kurā ir noteiktas prasības, kas jāievēro meža apsaimniekošanā, lai tā būtu atzīstama par mūsdienām atbilstošu – atbildīgu un ilgtspējīgu.
- Šādus standartus izstrādā organizācijas, kurās apvienojušies meža nozares uzņēmumi, kopā ar vides un sabiedriskām organizācijām. Izstrādājot meža sertifikācijas standartus, tiek panākts kompromiss starp ekonomiski izdevīgu, vidi saudzējošu, sabiedrības un strādnieku intereses ievērojošu meža apsaimniekošanu.
- Latvijā darbojas divas meža sertifikācijas organizācijas – PEFC un FSC.
- Katrai no minētajām organizācijām ir šādas sertifikācijas programmas: 1) Meža apsaimniekošanas sertifikācija, 2) Koksnes piegādes ķēdes sertifikācija.

- **Meža apsaimniekošanas sertifikāts** apliecina, ka meža īpašnieks vai apsaimniekošanas uzņēmums mežus apsaimnieko atbilstoši standartā noteiktajiem kritērijiem – atbildīgi un ilgtspējīgi. To izsniedz meža īpašumam vai nodalāmām meža teritorijām.
- **Koksnes piegādes ķēdes sertifikāts** apliecina, ka, piegādājot koksni no mežiem ar apsaimniekošanas sertifikātu, tā netiek sajaukta ar koksni no nesertificētiem mežiem vai nelegāli cirstu koksni. Šis sertifikāts apliecina, ka uzņēmumā ir precīza koksnes plūsmas uzskaite no cirsmas līdz pircējam.
- Mežu apsaimniekošanas vai piegādes ķēdes sertifikātu iegūšana ir brīvprātīga.
- Lai iegūtu sertifikātu, vispirms tiek veikts meža apsaimniekošanas vai piegādes ķēdes audits, kurā novērtē uzņēmuma atbilstību standartam. Ja uzņēmuma darbība atbilst standartam, tad tas iegūst attiecīgo sertifikātu.
- Auditu veic akreditētas neatkarīgas sertifikācijas organizācijas. Veiksmīgu auditu rezultātā sertifikācijas organizācijas izsniedz sertifikātus. Ne FSC, ne PEFC starptautiskās organizācijas vai to vietējās pārstāvniecības pašas uzņēmumus neauditē un sertifikātus neizsniedz.
- No meža sertifikācijas labumu gūst ne tikai meža īpašnieks vai apsaimniekotājs, bet arī mežs un sabiedrība kopumā. Uzņēmums iegūst videi draudzīga meža apsaimniekotāja tēlu, mežā tiek saglabāta dabas daudzveidība, sabiedrībai ir iespēja piedalīties diskusijās un ietekmēt lēmumus par meža apsaimniekošanu utt.
- Pērkot preces ar PEFC vai FSC logo, mēs atbalstām ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu, un varam būt droši, ka arī nākotnē mežs pastāvēs un vairosies.

2. FSC meža sertifikācijas sistēma

Tēmas mērķis: veidot izpratni par FSC meža sertifikācijas sistēmu.

Metodes: pašmācība, izmantojot doto uzskates materiālu.

Zināšanas: par FSC meža sertifikācijas sistēmu.

Prasmes: rīkoties atbilstoši FSC meža sertifikācijas standartā noteiktajiem principiem.

Attieksmes: izpildīt savu darbu atbildīgi, ņemot vērā FSC meža sertifikācijas standartā noteiktos principus un kritērijus.

Apakštēmas nosaukums	Taksonomijas līmenis	Mācību stundas
2.1. FSC meža sertifikācijas sistēmas raksturojums	Izpratne	1
2.2. FSC meža apsaimniekošanas sertifikācija	Izpratne	4

2.1. FSC meža sertifikācijas sistēmas raksturojums

Kas ir FSC?

FSC ir neatkarīga, nevalstiska bezpeļņas organizācija, kas dibināta, lai veicinātu atbildīgu meža apsaimniekošanu visā pasaulē. Tā dibināta 1993. gadā, pieaugot bažām par pasaules mežu platību samazināšanos.

FSC ir nacionālās pārstāvniecības vairāk kā 50 pasaules valstīs. FSC starptautiskās organizācijas centrs atrodas Bonnā, Vācijā.

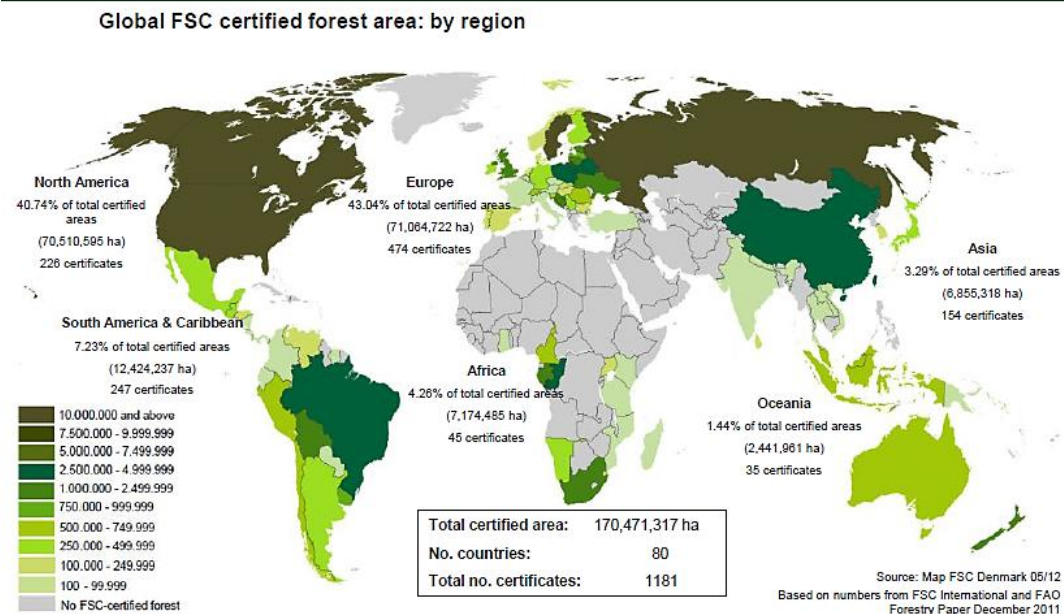
2013. gadā pēc FSC meža apsaimniekošanas standarta ir sertificētas vairāk nekā 180 milj. ha meža platības visā pasaulē. Tā ir veikta 80 valstīs, un kopumā izsniegti vairāk nekā 1100 meža apsaimniekošanas sertifikāti un 25 000 koksnes piegādes ķēdes sertifikāti, šis skaits nepārtraukti palielinās.

Kāds ir FSC darbības mērķis?

FSC galvenais mērķis ir veicināt un popularizēt vides prasībām atbilstošu, sociāli labvēlīgu un ekonomiski dzīvotspējīgu pasaules mežu apsaimniekošanu, kas nodrošina meža vērtības, resursu un ekoloģisko funkciju saglabāšanu un to palielināšanu nākotnē.

Forest Stewardship Council

FSC sertificētās meža platības. Avots: www.fsc.org

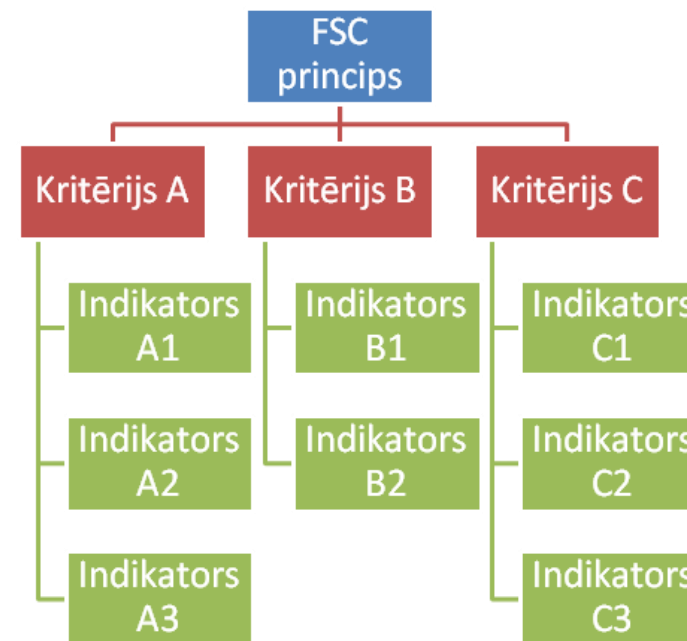
2.2. FSC meža apsaimniekošanas sertifikācija

2012.gadā Latvijā turpinās darbs pie FSC nacionālā meža apsaimniekošanas standarta izstrādes. Situācijā, kad valstī nav nacionālā standarta, FSC sertifikācija tiek veikta pēc sertifikācijas organizāciju apstiprinātajiem pagaidu standartiem, piemēram, pēc sertifikācijas organizācijas SCS (*Scientific Certification Systems*), vai SGS Qualifor meža apsaimniekošanas standarta.

Kāda ir FSC meža apsaimniekošanas standarta struktūra?

FSC meža apsaimniekošanas standarts sastāv no 10 principiem, katram principam ir izklāstīti kritēriji, kas jāievēro, lai meža apsaimniekošana atbilstu minētajam principam, un, visbeidzot, aprakstīti indikatori, pēc kuriem vadās sertifikācijas organizāciju auditori, lai auditā noteiktu, vai meža apsaimniekošana atbilst FSC principiem un kritērijiem.

Piemēram, sertifikācijas organizācijas SCS pagaidu FSC meža apsaimniekošanas standarta ceturtais princips nosaka šādas prasības.

FSC standarta struktūra.

4. Princips	ATTIECĪBAS AR VIETĒJO SABIEDRĪBU UN STRĀDNIĒKU TIESĪBAS Meža apsaimniekošanas darbībām ir jāuztur nemainīgā līmenī vai jāuzlabo meža darbinieku un vietējās sabiedrības ilgtermiņa sociālā un ekonomiskā labklājība.
4.1. Kritērijs	Apsaimniekojamās teritorijas vai tās tuvākās apkārtnes iedzīvotājiem jārada labvēlīgi apstākļi nodarbinātības, mācību un citu pakalpojumu ziņā.
Indikatori	<p>1) Piedāvājot darbu un slēdzot līgumus, priekšroka tiek dota kvalificētiem speciālistiem no vietējo iedzīvotāju vidus. Meža apsaimniekotājs aktīvi atbalsta vietējo darbaspēku. <i>Piemēram:</i> – darba iespējas un līgumsaistības vispirms tiek piedāvātas vietējiem iedzīvotājiem, pirms tās tiek reklamētas ārpus rajona robežām.</p> <p>2) Meža apsaimniekotājs piedalās mācību programmu izstrādē vai pats tās izstrādā, tādējādi paaugstinot vietējo darbinieku prasmes un kvalifikāciju.</p> <p>3) Meža apsaimniekotājs izvērtē pašvaldību priekšlikumus sadarbībai ar iedzīvotājiem nodarbinātības, mācību un citu pakalpojumu ziņā.</p> <p>4) Ņemot vērā izmaksas un kvalitāti, meža apsaimniekotājs dod priekšroku vietējiem aprīkojuma pārdevējiem un dažādu pakalpojumu sniedzējiem. <i>Piemēram:</i> – tiek izmantoti vietējo banku, apdrošināšanas sabiedrību u. c. pakalpojumi.</p> <p>5) Darbinieku darba laiks un atalgojuma sistēma tiek noteikta saskaņā ar normatīvajiem aktiem un darba koplīgumu, ja tāds ir noslēgts.</p>

Tabula. FSC meža apsaimniekošanas standarta 4.princips.

Redzam, ka FSC ceturtais princips attiecas uz sociālo sfēru – attiecībām ar vietējo sabiedrību un strādnieku tiesībām. Tas nosaka, ka ir jāuztur nemainīgā līmenī vai jāuzlabo meža darbinieku un vietējās sabiedrības ilgtermiņa sociālā un ekonomiskā labklājība. Ir noteikti pieci kritēriji, kuri meža apsaimniekotājam jāizpilda, lai tā darbība atbilstu principam kopumā. Minētajā piemērā ir pirmais kritērijs, kas uzliek pienākumu meža apsaimniekotājam radīt labvēlīgus apstākļus nodarbinātības, mācību un citu pakalpojumu ziņā, apsaimniekojamās teritorijas vai tuvākās apkārtnes iedzīvotājiem. Lai šo kritēriju izpildītu, indikatori apraksta veicamās darbības. Piemēram, otrais indikators uzliek pienākumu meža apsaimniekotājam piedalīties mācību programmu izstrādē vai pašam tās izstrādāt, tādējādi paaugstinot vietējo darbinieku prasmes un kvalifikāciju. Tādā veidā ir lasāms un izprotams FSC meža apsaimniekošanas standarts.

Principi un kritēriji FSC standartā nav maināmi, bet indikatorus pielāgo katras valsts normatīvajiem aktiem un mežsaimniecības praksei. Par indikatoros aprakstītajām lietām ir jāpanāk kompromiss starp vides, sociālo un ekonomisko interešu grupām.

FSC meža apsaimniekošanas standarts nosaka šādus principus meža apsaimniekošanā.

1. PRINCIPS. LIKUMU UN FSC PRINCIPU IEVĒROŠANA. Meža apsaimniekošanā ir jārespektē visi valstī esošie likumi, starptautiskie līgumi un vienošanās, kurus attiecīgā valsts ir parakstījusi, kā arī visi FSC principi un kritēriji.

2. PRINCIPS. ĪPAŠUMTIESĪBAS, LIETOŠANAS TIESĪBAS UN ATBILDĪBA. Zemes un meža resursu ilgtermiņa īpašuma un lietošanas tiesībām ir jābūt skaidri noteiktām, juridiski nodibinātām un apliecinātām ar dokumentiem.

3. PRINCIPS. PAMATIEDZĪVOTĀJU TIESĪBAS. Ir jāatzīst un jārespektē pamatiedzīvotāju likumīgās un tradicionālās īpašuma lietošanas un apsaimniekošanas tiesības uz savu zemi, teritorijām un resursiem.

4. PRINCIPS. ATTIECĪBAS AR VIETĒJO SABIEDRĪBU UN STRĀDNIĒKU TIESĪBAS. Meža apsaimniekošanas darbībām ir jāuztur nemainīgā līmenī vai jāuzlabo meža darbinieku un vietējās sabiedrības ilgtermiņa sociālā un ekonomiskā labklājība.

5. PRINCIPS. IEGUVUMI NO MEŽA. Meža apsaimniekošanai jāveicina efektīva daudzveidīgu meža produktu un pakalpojumu izmantošana, tā nodrošinot savu ekonomisko dzīvotspēju un plašu vides un sociālo ieguvumu klāstu.

6. PRINCIPS. IETEKME UZ VIDĪ. Meža apsaimniekošanā ir jā saglabā bioloģiskā daudzveidība un ar to saistītās vērtības – ūdens resursi, augsne, unikālas un jutīgas ekosistēmas un ainavas –, tā saglabājot meža ekoloģiskās funkcijas un viengabalainību.

7. PRINCIPS. APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNS. Apsaimniekošanas plānam atbilstoši saimnieciskās darbības mērogam un intensitātei ir jābūt izstrādātam, ieviestam praksē, un tas ir regulāri jāatjauno. Tajā ir jābūt skaidri definētiem apsaimniekošanas ilgtermiņa mērķiem un šo mērķu sasniegšanas paņēmieniem.

8. PRINCIPS. MONITORINGS UN NOVĒRTĒŠANA. Lai varētu novērtēt meža stāvokli, meža produktu ieguves apjomus, iegūto meža produktu plūsmas, apsaimniekošanas darbības, kā arī šo darbību vides un sociālo ietekmi, ir jāveic saimnieciskās darbības mērogam un intensitātei atbilstošs monitorings.

9. PRINCIPS. AUGSTVĒRTĪGO MEŽU SAGLABĀŠANA. Veicot saimnieciskās darbības augstvērtīgos mežos, ir jā saglabā vai jāvairo tiem raksturīgās īpašības. Pieņemot lēmumus saistībā ar augstvērtīgiem mežiem, vienmēr jāizmanto „izsvērtās pieejas” princips.

10. PRINCIPS. PLANTĀCIJAS. Plantācijas ir jāplāno un jāapsaimnieko saskaņā ar iepriekšējiem deviņiem principiem un kritērijiem, kā arī ar šo 10. principu un tā kritērijiem. Kamēr plantācijas var dot virkni sociālu un ekonomisku labumu, kā arī savu ieguldījumu pasaules vajadzību apmierināšanā pēc meža produktiem, tās var kalpot par papildinājumu dabisko mežu apsaimniekošanai, samazinot apsaimniekošanas slodzi uz dabiskiem mežiem un veicinot šo mežu atjaunošanos un aizsardzību.

Lai uzņēmums iegūtu un turpmākajos gados noturētu meža apsaimniekošanas sertifikātu, ir jāievēro principi, kritēriji un indikatori.

Lai meža darbus veiktu atbilstoši standartā izvirzītajām prasībām, nodarbinātajiem sertificētās meža platībās, jābūt informētiem par indikatoriem, kuri attiecas uz veicamo darbu.

Meža darbos nodarbināto informēšanai, meža apsaimniekošanas uzņēmumi izstrādā prasības, norādījumus un instrukcijas, kā arī veic apmācības.

Piemēram, SCS standarta sestā principa trešais kritērijs nosaka: *Jāsaglabā, jāvairo vai jāatjauno meža ekoloģiskās vērtības un norises, ieskaitot:*

- a) meža atjaunošanos un dabiskos sugu attīstības (sukcesijas) procesus,*
- b) ģenētisko, sugu un ekosistēmu daudzveidību,*
- c) dabiskos ciklus, kas ietekmē meža ekosistēmas saglabāšanās spējas.*

Viens no indikatoriem, kas apliecina šī kritērija izpildi, ir šāds: *Cirtēs ir saglabātas dabiskam mežam raksturīgas struktūras:*

- galvenajā cirtē vidēji tiek saglabāti 10 dzīvi koki uz 1 ha,*
- atstātie koki neatkarīgi no to stāvokļa tiek saglabāti turpmāko aprites ciklu laikā,*
- ja iespējams, šādi koki ir atstāti grupās,*
- veicot meža apsaimniekošanu pieaugušās un pāraugušās audzēs, saglabā ne mazāk kā 5 m³ mirušās koksnes uz 1 ha, dodot priekšroku lielu dimensiju (>30 cm diametrā) mirušai koksnei.*

Minētā indikatora izpildei, AS „Latvijas valsts meži” (LVM) ir izstrādātas *Dabas aizsardzības prasības* un buklets. Tie ir pieejami visiem LVM un sadarbības partneru darbiniekiem, bet prasības ir mežistrādes līguma sastāvdaļa.

Šā vai citu **indikatoru prasību neievērošana nozīmētu meža apsaimniekošanu neatbilstoši** standarta prasībām.

Meža izstrādē iesaistītajiem darbiniekiem jāpievērš uzmanība prasībām, kas izvirzītas ceturtajā, piektajā un sestajā principā.

Ar spēkā esošiem FSC meža apsaimniekošanas standartiem var iepazīties Internetā, apmeklējot sertifikācijas organizāciju mājas lapas. Meža apsaimniekošanas standarti ir pieejami divās valodās – latviešu un angļu.

SCS meža apsaimniekošanas standarts meklējams šajā tīmekļa vietnē:

http://www.scscertified.com/docs/FM_STN_InterimStandardLatvia_V2-0_122010-LATVIAN.pdf

SGS meža apsaimniekošanas standarts atrodas šajā vietnē:

<http://www.forestry.sgs.com/documents/ad-lv-fm-standard-latvia.pdf>

Nacionālā FSC meža apsaimniekošanas standarta projekts atrodams šeit:

http://www.fsc.lv/fsc_standarts.html

Īsumā par tēmu.

- FSC ir neatkarīga, nevalstiska bezpeļņas organizācija, kas dibināta, lai veicinātu atbildīgu meža apsaimniekošanu visā pasaulē. Tā dibināta 1993. gadā, pieaugot bažām par pasaules mežu platību samazināšanos.
- FSC galvenais mērķis ir veicināt un popularizēt vides prasībām atbilstošu, sociāli labvēlīgu un ekonomiski dzīvotspējīgu pasaules mežu apsaimniekošanu, kas nodrošina meža vērtības, resursu un ekoloģisko funkciju saglabāšanu un to palielināšanu nākotnē.
- 2011.gadā Latvijā turpinās darbs pie FSC nacionālā meža apsaimniekošanas standarta izstrādes. Situācijā, kad valstī nav nacionālā standarta, FSC sertifikācija tiek veikta pēc sertifikācijas organizāciju apstiprinātajiem pagaidu standartiem.
- FSC meža apsaimniekošanas standarts sastāv no 10 principiem, katram principam ir izklāstīti kritēriji, kas jāievēro, lai meža apsaimniekošana atbilstu minētajam principam, un, visbeidzot, aprakstīti indikatori, pēc kuriem vadās sertifikācijas organizāciju auditori, lai auditā noteiktu, vai meža apsaimniekošana atbilst FSC principiem un kritērijiem.
- Principi un kritēriji FSC standartā nav maināmi, bet indikatorus pielāgo katras valsts normatīvajiem aktiem un mežsaimniecības praksei. Par indikatoros aprakstītajām lietām ir jāpanāk kompromiss starp vides, sociālo un ekonomisko interešu grupām.

- Lai meža darbus veiktu atbilstoši standartā izvirzītajām prasībām, nodarbinātajiem sertificētās meža platībās, jābūt informētiem par indikatoriem, kuri attiecas uz veicamo darbu. Indikatoru prasību neievērošana nozīmētu meža apsaimniekošanu neatbilstoši standarta prasībām.
- Meža darbos nodarbināto informēšanai, meža apsaimniekošanas uzņēmumi izstrādā prasības, norādījumus un instrukcijas, kā arī veic apmācības. Piemēram, indikatora izpildei, kurš nosaka, ka cirtēs jā saglabā dabiskam mežam raksturīgas struktūras, AS „Latvijas valsts meži” (LVM) ir izstrādātas *Dabas aizsardzības prasības* un buklets. Tie ir pieejami visiem LVM un sadarbības partneru darbiniekiem, bet prasības ir mežistrādes līguma sastāvdaļa.

3. PEFC meža sertifikācijas sistēma

Tēmas mērķis: veidot izpratni par PEFC meža sertifikācijas sistēmu.

Metodes: pašmācība, izmantojot doto uzskates materiālu.

Zināšanas: par PEFC meža sertifikācijas sistēmu.

Prasmes: rīkoties atbilstoši PEFC meža sertifikācijas standartā noteiktajām vadlīnijām.

Attieksmes: izpildīt savu darbu atbildīgi, ņemot vērā PEFC meža sertifikācijas standartā noteiktos kritērijus un vadlīnijas.

Apakštēmas nosaukums	Taksonomijas līmenis	Mācību stundas
3.1. PEFC meža sertifikācijas sistēmas raksturojums	Izpratne	1
3.2. PEFC meža apsaimniekošanas sertifikācija	Izpratne	4

3.1. PEFC meža sertifikācijas sistēmas raksturojums

Kas ir PEFC?

Starptautiskā organizācija „PEFC Padome” (PEFC Council) ir neatkarīga, bezpeļņas, nevalstiska organizācija, kas atrodas Ženēvā (Šveicē). PEFC ir pasaulē lielākā meža sertificēšanas sistēma. Tā dibināta 1999. gadā. Sertificēšanās pēc PEFC sistēmas apliecina videi draudzīgu, ekonomiski pamatotu un sociāli atbildīgu meža apsaimniekošanu. **Tas ir apliecinājums tam, ka tirgotie koksnes produkti nāk no ilgtspējīgi pasaimniekotiemi mežiem.**

2013. gadā pēc PEFC sistēmas pasaulē ir sertificēti vairāk kā 244 milj. ha meža platību. Izsniegti vairāk nekā 9000 PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikāti. Pasaulē darbojas vairāk nekā 4900 koksnes produktu piegādes ķēžu, kas nodrošina kontrolētu sertificētās koksnes plūsmu, sākot no meža un beidzot ar gatavo produkciju veikala plauktā.

PEFC sertificētās meža platības. Avots: www.pefc.org

Kāds ir PEFC darbības mērķis?

PEFC mērķis ir veicināt ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu visā pasaulē.

Ar ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu saprot meža un meža zemju apsaimniekošana tādā veidā un intensitātē, kas saglabā to dabas daudzveidību, produktivitāti, atjaunošanos, dzīvotspēju un mežu spējas pildīt svarīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas tagadnē un nākotnē, vietējā, valsts un globālā līmenī un tā, lai tas neradītu postījumus citām ekosistēmām.

PEFC filozofija ir: „domā globāli, rīkojies lokāli”. Tas ir aicinājums rūpēties par visas planētas veselību un rīkoties katram savā darbā tā, lai to saglabātu un uzlabotu. Piemēram, mēs zinām, ka strauti ietek upēs, upes jūrās un jūras okeānos, tāpēc meža darbos nepiesārņosim strautus, lai kopējie planētas ūdeņi būtu tīri.

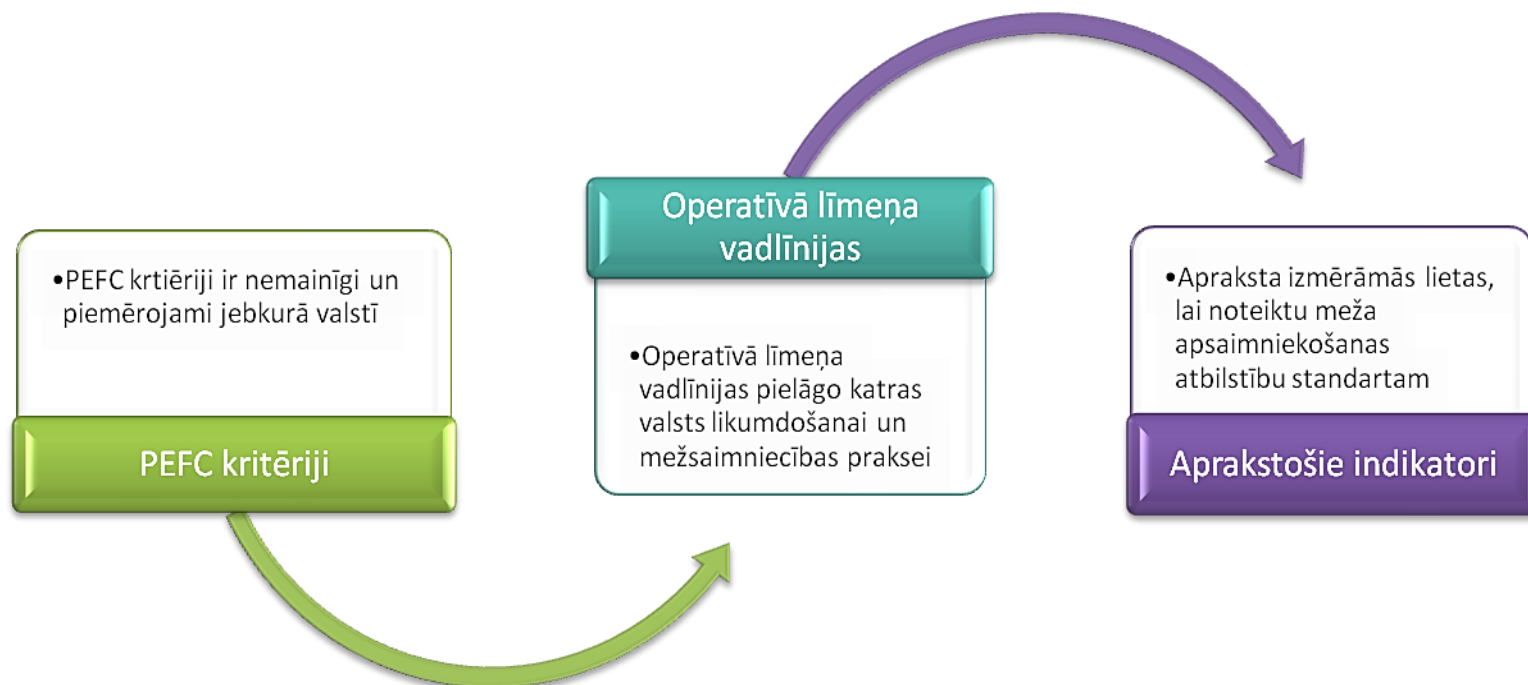
3.2. PEFC meža apsaimniekošanas sertifikācija

PEFC meža apsaimniekošanas standarts ir izveidots nevis kā instrukcija meža īpašniekam vai apsaimniekotājam (piemēram, normatīvie akti prasa kailcirtēs saglabāt vismaz 5 kokus uz ha, ja atstāj 10, tad meža apsaimniekošana būs ilgtspējīga), bet gan kā **prasību kopums, kas aicina meža īpašnieku izvērtēt savu meža apsaimniekošanas praksi, to atbilstoši argumentējot un pamatojot**. Standartā nav noteiktas minimālās prasības vai ierobežojumi. **Atbilstību, pamatojoties uz standartā esošajiem kritērijiem un indikatoriem, nosaka un pamato meža īpašnieks vai apsaimniekotājs**, un novērtē neatkarīga sertifikācijas auditoru organizācija.

Kāda ir PEFC meža apsaimniekošanas standarta struktūra?

PEFC meža apsaimniekošanas standarts sastāv no sešiem kritērijiem. Katram kritērijam ir izklāstītas operatīvā līmeņa vadlīnijas, pēc kurām jāvadās, lai meža apsaimniekošana atbilstu minētajam kritērijam. Tālāk aprakstīti indikatori,

pēc kuriem vadās sertifikācijas auditos, lai noteiktu, vai meža apsaimniekošana atbilst kritērijiem un ilgtspējīgas mežsaimniecības principiem.

PEFC meža apsaimniekošanas standarta struktūra.

Piemēram, PEFC meža apsaimniekošanas standarta piektais kritērijs nosaka šādas prasības.

5.Kritērijs	Aizsardzības funkciju uzturēšana un atbilstoša veicināšana mežu apsaimniekošanā (īpaši attiecībā uz augsni un ūdeni)
5.1.Vadlīnijas	Meža apsaimniekošanas plānošana un meža apsaimniekošana jāveic ar mērķi uzturēt, saglabāt un palielināt meža aizsargājošās funkcijas pret augsnes eroziju un ūdens resursu kvalitātes saglabāšanu.
	Mežu apsaimniekošana uz slapjām augsnēm tiek veikta ar tādām tehnoloģijām un mežsaimnieciskām metodēm, kā arī tādos laika apstākļos, lai iespēju robežās mazinātu augsnes virskārtas bojāšanu un ūdeņu piesārņošanu.
	Veicot meža infrastruktūras (meliorācijas sistēmas, ceļi, tilti) plānošanu, uzturēšanu un/vai būvniecību, līdz minimumam jācenšas samazināt augsnes nokļūšanu ūdenstecēs, saglabājot ūdensteču un ūdenstilpju gultnēs to dabisko vidi un funkcionalitāti.
5.2.Indikatori	Augsnes erozija un bojājumi
	Meži uz slapjām augsnēm, kuros plānota un/vai veikta saimnieciskā darbība (ha), izmaiņas.
	Plānojot meža apsaimniekošanu mežos uz slapjām augsnēm, novērtē iespējamo ietekmi uz vidi un nosaka nepieciešamos pasākumus iespējamās negatīvās ietekmes samazināšanai.

Tabula. PEFC meža apsaimniekošanas standarta 5.kritērijs.

Saprotam, ka piemērā minētais kritērijs attiecas uz mežu kā augsnes un ūdeņu aizsargātāju. Līdz ar to vadlīnijas nosaka, kā meža apsaimniekotājam jārikojas, lai mežs nezaudētu šīs spējas un lai tiktu mazināti augsnes bojājumi un ūdens piesārņošana meža darbu dēļ. Savukārt indikatori ir izmērāmās vai novērojamās lietas, pēc kurām sertifikācijas procesā vadās auditori, lai novērtētu, vai meža apsaimniekotāja rīcība ir atbilstoša kritērijam un ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas principiem. Jāatceras, ka **meža apsaimniekotājam ir jāspēj pierādīt un pamatot savas rīcības atbilstību**. Tādēļ katram meža darbu veicējam, savu darbu ietvaros, ir jābūt zināšanām un prasmēm darbus izpildīt atbilstoši noteiktajām vadlīnijām, ievērojot likumus, noteikumus, kvalitātes prasības un citus norādījumus. Piemēram, lai meža apsaimniekošanas darbi atbilstu minētajām 5.1.vadlīnijām, LVM ir izstrādāti *Norādījumi augsnes bojājumu samazināšanai meža darbos*, ar kuriem ir iepazīstināti LVM un sadarbības partneru darbinieki, tie ir neatņemama mežizstrādes līgumu sastāvdaļa.

PEFC meža apsaimniekošanas standartā ir noteikti šādi meža apsaimniekošanas kritēriji:

- 1. kritērijs.** Meža resursu pārvaldīšana un atbilstošu pasākumu veikšana to ieguldījuma palielināšanai globālajā oglekļa apritē.
- 2. kritērijs.** Meža ekosistēmas veselības un vitalitātes uzturēšana.
- 3. kritērijs.** Meža produktīvo funkciju (koksnes un nekoksnes) uzturēšana un veicināšana.
- 4. kritērijs.** Meža ekosistēmas bioloģiskās daudzveidības uzturēšana, aizsardzība un atbilstoša veicināšana.
- 5. kritērijs.** Aizsardzības funkciju uzturēšana un atbilstoša veicināšana mežu apsaimniekošanā (īpaši attiecībā uz augsni un ūdeni).
- 6. kritērijs.** Citu sociāli ekonomisku funkciju un nosacījumu uzturēšana.

Lai meža darbus veiktu atbilstoši standartā izvirzītajām prasībām, nodarbinātajiem sertificētās meža platībās, jāpārzina prasības, kuras attiecas uz veicamo darbu un nodrošina vadlīniju izpildi.

Piemēram, otrā kritērija vadlīnijas nosaka:

- vadlīnija 2.1.6. - *Mežu apsaimniekošanā jāizmanto piemērotākā tehnika un tehnoloģijas, lai iespējami samazinātu paliekošās mežaudzes koku, augsnes un/vai ūdensteču/ūdenstilpju bojājumus.*
- vadlīnija 2.1.7. - *Veicot saimniecisko darbību mežā, nav pieļaujama eļļas un/vai degvielas noplūde (sūces no tehnikas vienībām un/vai uzglabāšanas rezervuāriem), kā arī augsnes un/vai ūdeņu piesārņojums ar neorganiskajiem atkritumiem.*

Tas norāda, ka nav pieļaujama nepiemērotas tehnikas izmantošana meža darbos. Lai nodrošinātu minēto vadlīniju izpildi, LVM mežizstrādes iepirkumos nosaka tehniskās prasības meža teknikai. Piemēram, kopšanas cirtēs nevar strādāt ar tehniku, kura ražota darbam galvenajā cirtē, jo tas radīs papildu koku un augsnes bojājumus. Arī eļļas un degvielas noplūdes mežā vai ūdenī nav pieļaujamas, tas norāda uz nepieciešamību tehniku uzturēt labā stāvoklī un degvielu glabāt piemērotos un drošos rezervuāros. Lai to nodrošinātu LVM, ir izstrādātas *Prasības vides piesārņojuma samazināšanai*, kas ir neatņemama mežizstrādes līguma sastāvdaļa.

Meža izstrādē iesaistītajiem darbiniekiem jābūt informētiem par vadlīnijām, kas aprakstītas otrajā, ceturtajā un piektajā kritērijā.

Ar spēkā esošo PEFC meža apsaimniekošanas standartu var iepazīties Internetā, apmeklējot biedrības „PEFC Latvijas Padome” mājas lapu: <http://www.pefc.lv/dokumentacija/>

Īsumā par tēmu.

- Starptautiskā organizācija „PEFC Padome” (PEFC Council) ir neatkarīga, bezpeļņas, nevalstiska organizācija, kas atrodas Ženēvā (Šveicē). PEFC ir pasaulē lielākā meža sertificēšanas sistēma. Tā dibināta 1999. gadā.
- Sertificēšanās pēc PEFC sistēmas apliecina videi draudzīgu, ekonomiski pamatotu un sociāli atbildīgu meža apsaimniekošanu.
- PEFC mērķis ir veicināt ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu visā pasaulē.
- PEFC filozofija ir: „domā globāli, rīkojies lokāli”. Tas ir aicinājums rūpēties par visas planētas veselību un rīkoties katram savā darbā tā, lai to saglabātu un uzlabotu.
- PEFC meža apsaimniekošanas standarts ir izveidots nevis kā instrukcija meža īpašniekam vai apsaimniekotājam, bet gan kā prasību kopums, kas aicina meža īpašnieku izvērtēt savu meža apsaimniekošanas praksi, to atbilstoši argumentējot un pamatojot.
- Atbilstību, pamatojoties uz standartā esošajiem kritērijiem un indikatoriem, novērtē neatkarīga sertifikācijas auditoru organizācija.
- PEFC meža apsaimniekošanas standarts sastāv no sešiem kritērijiem. Katram kritērijam ir izklāstītas operatīvā līmeņa vadlīnijas, pēc kurām jāvadās, lai meža apsaimniekošana atbilstu minētajam kritērijam. Tālāk aprakstīti indikatori, pēc kuriem vadās sertifikācijas audits, lai noteiktu, vai meža apsaimniekošana atbilst kritērijiem.

- Jāatceras, ka meža apsaimniekotājam ir jāspēj pierādīt un pamatot savas rīcības atbilstību. Tādēļ katram meža darbu veicējam, savu darbu ietvaros, ir jābūt zināšanām un prasmēm darbus izpildīt atbilstoši noteiktajām vadlīnijām, ievērojot likumus, noteikumus, kvalitātes prasības un citus norādījumus. Piemēram, lai meža apsaimniekošanas darbi atbilstu 5.1.vadlīnijām, LVM ir izstrādāti *Norādījumi augsnes bojājumu samazināšanai meža darbos*, ar kuriem ir iepazīstināti LVM un sadarbības partneru darbinieki, tie ir neatņemama mežizstrādes līgumu sastāvdaļa.

4. FSC un PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikācija

Tēmas mērķis: veidot izpratni par FSC un PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikāciju.

Metodes: pašmācība, izmantojot doto uzskates materiālu.

Zināšanas: par FSC un PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas sistēmu.

Prasmes: rīkoties atbilstoši FSC un PEFC koksnes piegādes ķēdes standartu prasībām.

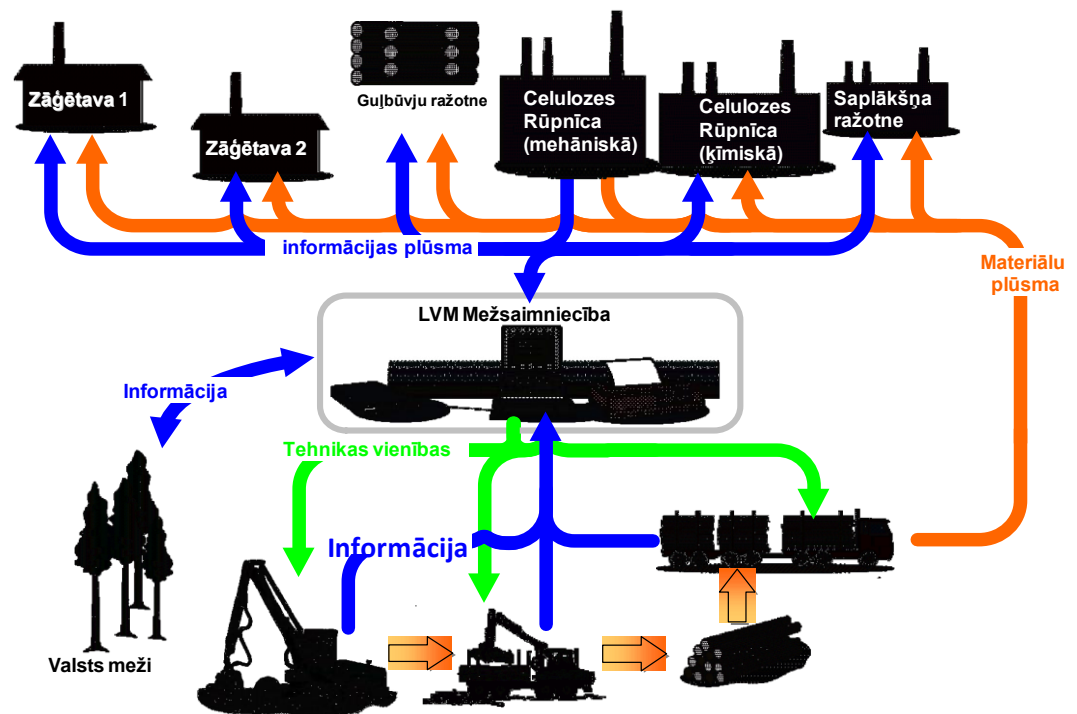
Attieksmes: izpildīt darbus atbildīgi, ņemot vērā FSC un PEFC koksnes piegādes ķēdes standartu noteikumus un prasības.

Apakštēmas nosaukums	Taksonomijas līmenis	Mācību stundas
4.1. Koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas galvenās prasības	Izpratne	4
4.2. Ieguvumi no piegādes ķēdes sertifikācijas	Izpratne	1

4.1. Koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas galvenās prasības

Visā pasaulē arvien vairāk koksnes produktu ražošanas uzņēmumu, kā arī ikdienas pircēji pieprasa koksnes izstrādājumus, kas nāk no saudzīgi un ilgtspējīgi apsaimniekoti, sertificētiem mežiem. Lai apliecinātu, ka krēsls, galds vai salvete ir izstrādāta no koksnes, kas iegūta sertificētos mežos, ir nepieciešama sistēma, kas nodrošina visa koksnes ceļa no meža līdz veikala plauktam izsekojamību. Šim mērķim ir radītas koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas sistēmas. Latvijā darbojas divas – FSC un PEFC – koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas sistēmas. Katrai no tām ir izstrādāts savs koksnes piegādes ķēdes standarts. Tomēr mērķis abām ir viens, tāpēc neapskatīsim atšķirīgās nianšes, bet pievērsīsim uzmanību kopējām prasībām, kuras jāievēro meža darbos, lai izpildītu standartu noteikumus.

Vispārinot var teikt, ka koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas mērķis ir nodrošināt, lai koksne no sertificētiem mežiem netiek sajaukta ar koksni no nesertificētiem mežiem vai nelegāli cirstu koksni.

AS „Latvijas valsts meži” koksnes plūsmas shēma

Kā notiek koksnes piegādes ķēdes sertifikācija?

Koksnes piegādes ķēdes sertifikācija uzņēmumiem ir brīvprātīga. Tā norisinās tāpat kā meža apsaimniekošanas sertifikācija – neatkarīgas sertificēšanas organizācijas veic uzņēmumu auditu, pārbaudot, vai uzņēmumi nodrošina koksnes piegādes ķēdes standarta prasības. Ja prasības tiek nodrošinātas, uzņēmumi iegūst koksnes piegādes ķēdes sertifikātu. Uzņēmumam sertifikātu var arī apturēt, ja atkārtotos audits tiek konstatēts, ka uzņēmums nenodrošina standarta prasības vai regulāri tās pārkāpj.

Kādi ir galvenie koksnes piegādes ķēdes standartu principi?

Galvenais koksnes piegādes ķēdes standartu princips ir nepieļaut, lai koksne no sertificētiem mežiem tiek sajaukta ar koksni no nesertificētiem mežiem vai neatbilstošu koksni. Par standartu prasībām neatbilstošu koksni uzskata:

- nelikumīgi cirstu koksni,
- ģenētiski modificētu koksni,
- koksni, kas iegūta, pārkāpjot tradicionālās vai pilsoniskās tiesības,
- koksni, kas iegūta aizsargājamās dabas teritorijās vai apdraudot aizsargājamās vērtības,
- koksni, kas iegūta platībās, kuras pārveidotas un kuras nav paredzēts izmantot kā mežus, *piemēram, meža nogabals pārveidots par parku, kapsētu vai citu objektu, kas turpmāk nepildīs meža funkcijas.*

Kādas ir galvenās koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas prasības?

Aplūkosim galvenās koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas prasības, kuras jāievēro meža darbu veicējiem vai par kurām jābūt informētiem. Lai nodrošinātu koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas prasības, ir nepieciešams:

- izstrādāt un ieviest uzņēmuma vadības principus,
- veikt risku novērtējumu apsaimniekojamā meža teritorijā un piegādes ķēdes posmos,
- noteikt atbildību katram darbiniekam,
- izveidot sakārtotu koksnes uzskaites sistēmu,
- ieviest un uzturēt sūdzību izskatīšanas kārtību,
- apmācīt darbiniekus.

Uzņēmuma vadības principi

Uzņēmuma vadības principi ir apņēšanās pildīt koksnes piegādes ķēdes standartu prasības. Piemēram, LVM uzņēmuma vadības principi ir šādi: *AS Latvijas valsts meži apņemas kontrolēt koksnes izcelsmes avotus un ievērot šādas prasības, kas noteiktas attiecībā uz koksnes piegādes ķēdes standartos minēto prasību uzturēšanu:*

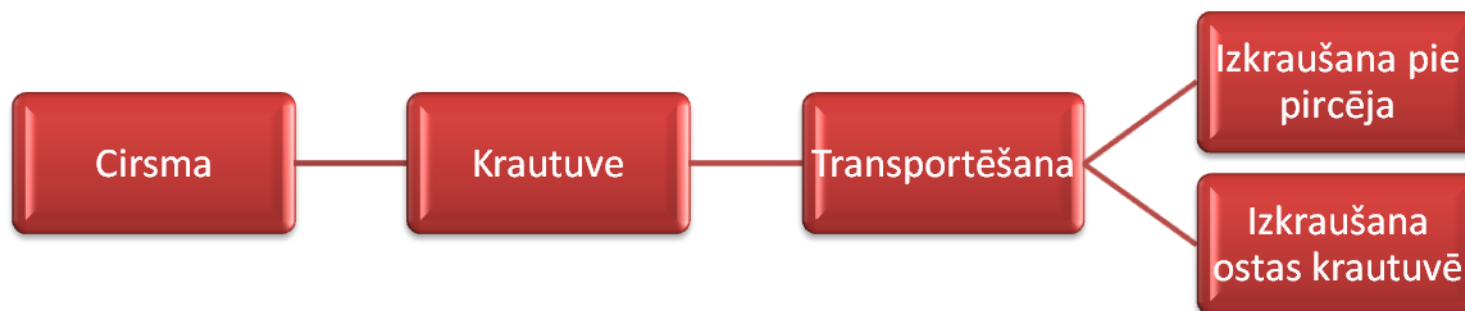
- *likumīgi izstrādāt koksni atbilstoši valsts normatīvo aktu prasībām;*
- *mežizstrādes procesu veikt meža platībās, kur netiek pārkāptas Latvijas Republikas normatīvajos aktos paredzētās cilvēku tiesības un kur nepastāv lielas nozīmes konflikti saistībā ar zemes īpašumtiesībām vai zemes lietošanas tiesībām, kuri ietver liela skaitu ieinteresētās puses un par kuru risināšanas procesu nav vienojušās iesaistītās puses;*
- *neveikt mežizstrādi aizsargājamās meža platībās, kurās meža apsaimniekošanas aktivitāšu rezultātā var tikt apdraudētas aizsargājamās dabas vērtības, kuru identificēšana ir veikta atbilstoši starptautiskās un nacionālās likumdošanas, kā arī uzņēmumā izstrādātām vides novērtēšanas procedūrām un prasībām;*
- *neiegādāties kokus no teritorijām, kas ir pārveidotas par plantācijām vai platībām, kuras nav paredzēts izmantot kā mežus;*

- *neiegādāties koksni no meža, kurā aug ģenētiski modificēti koki.*

Risku novērtējums

Koksnes piegādes ķēdes sertifikātu turētājiem jāveic risku novērtējums apsaimniekojamā meža teritorijā un piegādes ķēdes posmos, lai identificētu kritiskos punktus, kur iespējama nesertificētās vai neatbilstošās koksnes sajaukšanās ar sertificēto koksni.

Meža teritorijā galvenokārt jāizvērtē, vai cirsmas neatrodas aizsargājamās dabas teritorijās, piemēram, staignāju mežos, un netiek apdraudētas citas dabas un kultūras vērtības. Savukārt koksnes piegādes ķēdes posmos jāizvērtē kritiskie punkti, kur varētu sajaukties dažādas izcelsmes koksne. Piemēram, LVM koksnes piegādes ķēdē ir identificēti pieci kritiskie punkti: 1) cirsmas; 2) krautuve; 3) transportēšana; 4) izkraušana pie pircēja; 5) izkraušana ostas krautuvē.

AS „Latvijas valsts meži” koksnes piegādes ķēdes kritiskie punkti

Cirsmas – teorētiski pastāv risks sajaukties sertificētai un nesertificētai koksnei gadījumā, ja mežizstrāde tiek veikta LVM apsaimniekotajās cīsmās, kurām blakus ir citu īpašnieku cīsmas. Lai to novērstu, LVM veic cīsmu izstrādi vienīgi cīsmās, kas atrodas LVM apsaimniekojamās mežu platībās.

Krautuve – iespējama koksnes sajaukšanās gadījumos, ja tiktu veidotas kopējas krautuves ar citiem mežizstrādes uzņēmumiem vai blakus tiktu veidotas krautuves ar sertificētiem un nesertificētiem materiāliem.

Transportēšana – gadījumos, ja tiek nepareizi izvēlēta kokmateriālu krātuve pirms iekraušanas vai tiek papildināta krava ar citas izcelsmes kokmateriāliem, var sajaukt sertificētu koksni ar nesertificētu.

Izkraušana pie pircēja – ja pirms koksnes uzmērīšanas krava tiek nokrauta kopā ar citas izcelsmes koksni, rodas priekšnosacījumi nepareizai sertificētās koksnes uzskaitēi.

Izkraušana ostas krautuvē – risks pastāv pēc koksnes uzmērīšanas, kad krava tiek nokrauta grēdā noteiktā ostas teritorijā un kravai nav noteikts pircējs – tā vēl ir LVM īpašums. Veicot koksnes pārvešanu uz kuģi, iespējama koksnes sajaukšanās gadījumos, ja ostas teritorijā ir blīvi izvietotas krautuves, kuru īpašnieki ir citi mežizstrādes uzņēmumi.

Lai minētos riskus novērstu, uzņēmums nosaka prasības, kārtību, norādījumus un atbildību darbiniekiem, kā arī sakārto koksnes uzskaites un uzņēmuma vadības informācijas sistēmas.

Darbinieku atbildība

Visiem darbiniekiem, kuri iesaistīti koksnes produktu ražošanā un piegādē, savu darbu ietvaros, jābūt informētiem par koksnes piegādes ķēdes standartu prasībām un jāzina sava atbildība. Darbiniekiem ir jāievēro līgumu prasības, instrukcijas un kārtības. Piemēram, lai nodrošinātu sertificētas koksnes nesajaukšanu ar nesertificētu vai neatbilstošu koksni, LVM līgumpartneriem nosaka šādas prasības.

- Pirms meža darbu uzsākšanas līgumpartnerim ir tiesības pieprasīt cirsmas robežu ierādīšanu dabā.
- Saņemot mežizstrādes uzdevumu, līgumpartneris apliecina, ka tam ir zināmas cirsmas robežas dabā, precīza augšgala krautuves atrašanās vieta, kā arī visi citi apstākļi, kas ir norādīti mežizstrādes uzdevumā.
- Darbi jāveic saskaņā ar cirsmu izstrādes tehnoloģisko karti, ievērojot cirsmas robežas.
- Ja Darbu izpildes laikā nav pārlicības par cirsmas ārējām robežām, nekavējoties jāpārtrauc Darbi, un par konkrētajiem apstākļiem jāinformē LVM pārstāvi, kurš izsniedzis darba uzdevumu.

- *Līgumpartnera pienākums ir nepieļaut cirsmas ietvaros izstrādātās koksnes sajaukšanu ar citas izcelsmes koksni.*
  - *Sagatavotās koksnes uzskaitē jāveic katrai cirsmā atsevišķi, piemēram, harvestera datorprogrammā jāreģistrē katra cirsmā atsevišķi, ar unikālu identifikācijas numuru.*
  - *Veicot koksnes pievešanu līdz ceļam, nav pieļaujams veidot kopējas krautuves ar citiem mežizstrādātājiem vai mežu īpašniekiem.*
  - *Gadījumā, ja vienā augšgala krautuvē nogādā koksni no vairākām cirmām, jānodrošina atsevišķa uzskaitē koksnei no katras cirsmas, piemēram, forvardera atskaitē norāda no katras cirsmas pievestās koksnes apjomu.*
- *Jānodrošina koksnes produktu marķēšana atbilstoši uzņēmuma Līgumā noteiktajām prasībām.*

Šie ir daži piemēri, kas norāda, kā ir jārikojas meža darbu veicējam, bet, kā jau minēts, atbildība un pienākumi tiek noteikti katram koksnes piegādes ķēdē iesaistītajam darbiniekam, piemēram LVM darbiniekiem, lai novērstu koksnes iegūvi no neatbilstošām vietām, tiek noteikta šāda atbildība. *Pirms cirsmas izstrādes uzsākšanas izmanto digitālo karšu programmu GEO, un noskaidro:*

- *vai konkrēta cirsmā ietilpst/neietilpst staigājēju mežu teritorijā,*
- *vai konkrētajā cirmā nav citu aizsargājamo dabas objektu.*

Šādi pasākumi novērš koksnes iegūvi neatbilstošās vietās, tomēr ja notikusi nelikumīga koku ciršana, tad LVM darbiniekiem tiek noteikta šāda atbildība.

- *Ja notikusi patvaļīga koku ciršana ārpus cirsmas robežas LVM apsaimniekotajā meža īpašumā, visai realizējamajai koksnei no ārpus cirsmas kokiem jānodrošina tās identificēšana, atsevišķa nokraušana, uzmērīšana, uzskaitē un jāpiedalās attiecīga akta sagatavošanā. Jānodrošina radušos materiālo vērtību saglabāšana.*

- *Ja nelikumīgi sagatavotās koksnes identificēšana un nokraušana atsevišķi nav iespējama, ar krautuvē nokrauto koksni jārikojas tā, lai nepieļautu tās realizāciju ar sertificētā materiāla sertifikāta numuru.*
- *Koksnei, kas sagatavota no patvaļīgi nocirstiem kokiem, koksnes uzskaites sistēmā veic atsevišķu uzskaiti.*
- *Pārvadātājs jānodrošina ar kokmateriālu pavadzīmi, kuras papildu informācijas laukā „Papildu informācija” ir ieraksts „neidentificēta koksne”, ja nepieciešams veikt kravas piegādi, ar nelikumīgi nocirstu/zagtu, bet atgūtu koksni, uzņēmumiem, kuru piegādēs pieļaujama koksne bez atbilstošā sertifikāta atzīmes.*

Minētais piemērs rāda LVM darbinieku atbildību, lai nelikumīgi cirsta koksne netiktu sajaukta ar likumīgi cirstu koksni no sertificētām meža teritorijām.

Sakārtota koksnes uzskaites sistēma

Lai nesajauktu sertificētu koksni ar nesertificētu vai neatbilstošu koksni, nepieciešama sakārtota koksnes uzskaites un grāmatvedības sistēma. Šāda sistēma galvenokārt sastāv no uzņēmuma procedūrām, pavadzīmēm un rēķiniem, kas seko līdz koksnei no meža līdz piegādes vietai. **Piegādāt sertificētu koksni var tikai tiem uzņēmumiem, kuriem ir koksnes piegādes ķēdes sertifikāts**, tādējādi grāmatvedībā jāspēj nodalīt uzņēmumi ar sertifikātu un bez tā.

Ja koksnes piegāde notiek starp diviem uzņēmumiem, kuriem ir piegādes ķēdes sertifikāts, tad kravas pavaddokumentos un rēķinos par iegādāto koksni norāda sertifikāta numuru. Šādā veidā ar grāmatvedības dokumentiem kontrolē sertificētas koksnes plūsmu no viena uzņēmuma uz otru.

Uzņēmumi, kuriem ir koksnes piegādes ķēdes sertifikāts, tiek publicēti FSC un PEFC sertifikācijas organizāciju Interneta mājas lapās.

Uzņēmumus, kuriem ir FSC koksnes piegādes ķēdes sertifikāts, var meklēt šajā tīmekļa vietnē: <http://info.fsc.org/>

Savukārt PEFC koksnes piegādes ķēdes uzņēmumu saraksts atrodams šajā vietnē:

<http://register.pefc.cz/search1.asp>

FSC un PEFC starptautisko organizāciju mājas lapā atrodami piegāžu ķēdes standarti. Tie ir angļu valodā.

PEFC koksnes piegādes ķēdes standarts latviešu valodā meklējams biedrības „PEFC Latvijas Padome” mājas lapā:

<http://www.pefc.lv/dokumentacija/>

Sūdzību izskatīšana

Katram uzņēmumam ar koksnes piegādes ķēdes sertifikātu jābūt izveidotai kārtībai, kādā notiek sūdzību pieņemšana un izskatīšana. Ja sūdzības par koksnes piegādes ķēdes standarta pārkāpumiem ir pamatotas, tad uzņēmumam ir atbilstoši jārikojas, lai novērstu pārkāpumus.

Darbinieku apmācība

Koksnes piegādes ķēdes standartu prasību ievērošanā, kā arī jebkura darba veikšanā, būtiska loma ir darbinieku zināšanām un prasmēm.

FSC un PEFC koksnes piegādes standarti nosaka prasību par darbinieku apmācību koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas jautājumos.

Mācībās skaidro katra darbinieka lomu, piemākus, atbildību un rīcību, lai saražotā un pārstrādei piegādātā koksne atbilstu standartu prasībām. Katrai darbinieku kategorijai nosaka mācību tēmas. Mācību tēmu skaits atkarīgs no darbinieku veicamā darba un atbildības pakāpes. Piemēram, LVM sadarbības partneriem ir šāda mācību kārtība: *LVM nosaka apmācību prasības (skatīt tabulu) visam personālam un sadarbības partneriem, lai nodrošinātu koksnes piegādes ķēdes funkcionalitāti atbilstoši standartu prasībām (FSC CoC punkts 1.3.1. un PEFC REQ. ANNEX 4 punkta 4.5.1.)*

AS „Latvijas valsts meži” Sadarbības partneri	Mācību tēmas						
	Koksnes piegādes ķēdes vadības sistēmas prasības, uzņēmuma politika	Kritiskie punkti piegādes shēmā	Cirsmu izstrāde	Kokmateriālu izvešana	Pārdošanas procedūra	Kokmateriālu uzskaitē un informācijas glabāšana	Kokmateriālu marķēšana
<i>Mežizstrādes pakalpojumu sniedzēji</i>	✓	✓	✓				✓
<i>Pārvadājumu, stividoru, uzmērīšanas pakalpojumu sniedzēji</i>	✓	✓		✓			✓

Tabula. AS „Latvijas valsts meži” sadarbības partneru mācību tēmas.

Darbinieku mācībām uzņēmumi izstrādā koksnes piegādes ķēdes rokasgrāmatas, kurās apraksta galvenās procedūras, darbinieku pienākumus un atbildības, kā arī citus norādījumus, kas ir saistoši, lai nodrošinātu koksnes piegādes atbilstoši sertifikācijas prasībām.

LVM *Koksnes piegādes ķēdes vadības sistēmas rokasgrāmatu* izsniedz visiem sadarbības partneriem, kuri iesaistīti koksnes ražošanā un piegādē.

4.2. Ieguvumi no piegādes ķēdes sertifikācijas

Kā jau minēts, meža apsaimniekošanas sertifikācija kopā ar koksnes piegādes ķēdes sertifikāciju nodrošina pārliecību koksnes izstrādājumu pircējam, ka koksne nāk no saudzīgi un ilgtspējīgi apsaimniekotiemi mežiem. Papildus var minēt šādus ieguvumus no meža sertifikācijas:

- Koksnes produktu ražotājiem vairāk iespēju atrast noieta tirgus, jo daudzās valstīs uzņēmumi pērk tikai sertificētu koksni vai tās izstrādājumus.
- FSC vai PEFC marķējums uz koksnes izstrādājumiem uzlabo ražotāja tēlu – tas ir apliecinājums atbildīgai koksnes produktu ražošanai.
- FSC vai PEFC sertifikāti ir apliecinājums atbildīgai un ilgtspējīgai uzņēmējdarbībai meža apsaimniekošanā – vidi saudzējošai, sociāli atbildīgai un ekonomiski dzīvotspējīgai.

Īsumā par tēmu.

- Lai apliecinātu, ka krēsls, galds vai salvete ir izstrādāta no koksnes, kas iegūta sertificētos mežos, ir nepieciešama sistēma, kas nodrošina visa koksnes ceļa no meža līdz veikala plauktam izsekojamību. Šim mērķim ir radītas koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas sistēmas. Latvijā darbojas divas – FSC un PEFC koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas sistēmas.
- Vispārinot var teikt, ka koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas mērķis ir nodrošināt, lai koksne no sertificētiem mežiem netiek sajaukta ar koksni no nesertificētiem mežiem vai nelegāli cirstu koksni.
- Par standartu prasībām neatbilstošu koksni uzskata, 1) nelikumīgi cirstu koksni, 2) ģenētiski modificētu koksni, 3) koksni, kas iegūta, pārkāpjot tradicionālās vai pilsoniskās tiesības, 4) koksni, kas iegūta aizsargājamās dabas teritorijās vai apdraudot aizsargājamās vērtības, 5) koksni, kas iegūta platībās, kuras pārveidotas un kuras nav paredzēts izmantot kā mežus, *piemēram, meža nogabals pārveidots par parku, kapsētu vai citu objektu, kas turpmāk nepildīs meža funkcijas.*
- Koksnes piegādes ķēdes sertifikācija uzņēmumiem ir brīvprātīga. Tā norisinās tāpat kā meža apsaimniekošanas sertifikācija – neatkarīgas sertificēšanas organizācijas veic uzņēmumu auditu, pārbaudot, vai uzņēmumi nodrošina koksnes piegādes ķēdes standarta prasības. Ja prasības tiek nodrošinātas, uzņēmums iegūst koksnes piegādes ķēdes sertifikātu.
- Lai nodrošinātu koksnes piegādes ķēdes sertifikācijas prasības, ir nepieciešams: 1) izstrādāt un ieviest uzņēmuma vadības principus, 2) veikt risku novērtējumu apsaimniekojamā meža teritorijā un piegādes ķēdes

posmos,3) noteikt atbildību katram darbiniekam, 4) izveidot sakārtotu koksnes uzskaites sistēmu, 5) ieviest un uzturēt sūdzību izskatīšanas kārtību, 6) apmācīt darbiniekus.

- Novērtējot riskus, LVM koksnes piegādes ķēdē ir identificēti pieci kritiskie punkti, kuros var sajaukt sertificētu koksni ar nesertificētu: 1) cirsmā; 2) krautuvē; 3) transportēšana; 4) izkraušana pie pircēja; 5) izkraušana ostas krautuvē.
- Visiem darbiniekiem, kuri iesaistīti koksnes produktu ražošanā un piegādē, savu darbu ietvaros, jābūt informētiem par koksnes piegādes ķēdes standartu prasībām un jāzina sava atbildība. Darbiniekiem ir jāievēro līgumu prasības, instrukcijas un kārtība.
- Darbinieku mācībām uzņēmumi izstrādā koksnes piegādes ķēdes rokasgrāmatas, kurās apraksta galvenās procedūras, darbinieku pienākumus un atbildības, kā arī citus norādījumus, kas ir saistoši, lai nodrošinātu koksnes piegādes atbilstoši sertifikācijas prasībām.
- Piegādāt sertificētu koksni var tikai tiem uzņēmumiem, kuriem ir koksnes piegādes ķēdes sertifikāts, tādējādi grāmatvedībā jāspēj nodalīt uzņēmumi ar sertifikātu un bez tā.
- Meža apsaimniekošanas sertifikācija kopā ar koksnes piegādes ķēdes sertifikāciju nodrošina pārliecību koksnes izstrādājumu pircējam, ka koksne nāk no saudzīgi un ilgtspējīgi apsaimniekotiem mežiem. FSC vai PEFC marķējums uz koksnes izstrādājumiem ir apliecinājums atbildīgai koksnes produktu ražošanai.

Izmantotā literatūra

1. FSC organizācijas Interneta mājas lapas. <http://www.fsc.lv/index.html> un <http://www.fsc.org/>

2. PEFC organizācijas Interneta mājas lapas:

http://www.pefc.lv/?option=com_content&view=section&layout=blog&id=3&Itemid=1 un <http://www.pefc.org/>

3. Zinātniskās sertifikācijas sistēmas Scientific Certification Systems – SCS meža apsaimniekošanas standarts.

Meža uzraudzības padomes (FSC) Meža aizsardzības programmas (FCP) pagaidu standarta galīgā versija meža apsaimniekošanas sertifikācijai Latvijā:

http://www.scscertified.com/docs/FM_STN_InterimStandardLatvia_V2-0_122010-LATVIAN.pdf

4. SGS Qualifor Latvijas meža apsaimniekošanas standarts: <http://www.forestry.sgs.com/documents/ad-lv-fm-standard-latvia.pdf>

5. FSC koksnes piegādes ķēdes standarts: <http://www.fsc.org/standards.html>

6. PEFC meža apsaimniekošanas standarts: <http://www.pefc.lv/dokumentacija/>

7. PEFC koksnes piegādes ķēdes standarts: <http://www.pefc.lv/dokumentacija/>

8. AS Latvijas valsts meži. Koksnes piegādes ķēdes vadības sistēmas rokasgrāmata.